

Speech Birma-Siam Spoorweg en Pakan Baroe Spoorweg – 27 augustus 2022

Lars Bannink

Veteranen, alle aanwezigen, lieve mensen, welkom. Wat is het fijn om de herdenkingen op dit mooie landgoed, met ons allemaal bij dit monument, te mogen houden, samen. Nu zelfs ook hybride, ook aan de mensen thuis: fijn dat u er bent.

En wat geweldig dat dit nog samen kan met de spoorwegveteranen Ed van de Logt en Jos Wessels in ons midden. Dank jullie wel voor jullie aanwezigheid. Zoals Erik vorig jaar al zei: jullie aanwezigheid is geen vanzelfsprekendheid, het is niet zomaar geregeld. Dus namens ons allemaal, ook aan de familie en vrienden, bedankt dat jullie dit samen met ons nog *willen* doen.

Als ik zo naar u kijk, is dat prachtig en moeilijk tegelijk. Prachtig dat jullie beiden nog met familie en vrienden kunnen zijn, jullie verhalen kunnen vertellen en vragen kunnen beantwoorden. Daar word ik blij van. Moeilijk omdat ik me ook beseft dat er een moment komt dat er geen veteranen meer bij kunnen zijn. Dat er geen mensen meer zijn niet het kunnen na vertellen.

Afgelopen jaar overleden onder andere veteranen Van der Sluys - Veer, Cordus en Hartogh Heijs van de Lier, die hier vorig jaar nog bij ons was. Ook onze opa, mijn maatje, Louk Bannink was er vorig jaar nog bij. Afgelopen maart, 80 jaar nadat jullie en vele anderen gevangene en krijgsgevangene werden gemaakt kwam hij op 100-jarige leeftijd te overlijden.

Hier staan doet mij denken aan al die herdenkingen hier samen op Bronbeek, maar in het bijzonder aan de herdenking van 2017, waar ik opa mocht ondersteunen bij zijn voordracht in de Sumatrazaal: *Dwargarbeider aan de Birma-Siam Spoorweg*. Een voordracht over hun helse tijd aan de spoorweg door een man die heeft leren leven met het verleden, op zijn eigen manier. Een spoorwegveteraan die, net als vele anderen, zijn steentje bijdroeg om de verhalen van de spoorlijnen door te vertellen.

Dat de oorlog nog diepgeworteld zat, bleek wel uit het feit dat hij sinds eind februari aan de radio en televisie gekluisterd zat: hij wilde alles weten van Oekraïne, van de oorlog op Europese bodem. Van een oorlog die hem weer terugbracht naar diezelfde periode in '42, precies 80 jaar geleden. Terug naar het moment dat zijn kameraden en hij gevangengenomen werden 100 km ten Oosten van Bandoeng, Java, verscheept naar Singapore om uiteindelijk in december '42, op zijn verjaardag, aan te komen in Moulmein, Birma.

Wat volgde was een periode van 2,5 jaar dwangarbeid in helse omstandigheden. Hij mocht het overleven, en thuiskomen.

Hoe dankbaar en nederig kunnen we dan zijn. We kunnen inzien hoe bijzonder het eigenlijk is dat we samen bijeen kunnen komen. Dat we ons zorgen kunnen maken over problemen die er nu nog niet zijn. Problemen die er misschien ook nooit komen. Maar we kunnen ook moedeloos worden van al dat geweld. Op zulke momenten kunnen we overweldigd raken door het medeleven dat we voelen voor alle mensen die hun geliefden voor altijd vaarwel hebben gezegd. Voor alle mensen die nooit meer zullen *thuiskomen*. Die nooit meer *konden* thuiskomen.

Bij al deze levens staan wij vandaag stil: alle mensen die hun avonturen en belevenissen niet meer mochten ontdekken. We herdenken de mensen die als dwangarbeider onder erbarmelijke omstandigheden te werk werden gesteld aan één van de twee Dodenspoorwegen, de Birma-Siam spoorweg en de Pakan Baroe spoorweg.

Dagenlang zaten ze op elkaar gestouwd op één van de Hellships, ze kregen nauwelijks te eten en drinken, ze moesten soms wel 14 uur per dag onder geschreeuw, bevel en dwang, arbeid verrichten en ondertussen proberen te overleven met tropische ziekten.

Velen overleefden het niet. We mogen hen niet vergeten. Om deze reden herdenken we vandaag alle slachtoffers, vermeld op de monumenten, en ook alle andere slachtoffers, alle wereldburgers die door hun krijgsgevangenschap het leven lieten.

Maar zo'n moment als vandaag is ook het moment om stil te staan bij hen waarvan hun leven voor altijd werd getekend. De levens die beschadigd zijn met littekens zo diep, dat ze voor altijd met ons allen mee worden gedragen.

Misschien klinkt dit wat abstract, maar als ik u vraag waar het verleden zich precies bevindt? Wat antwoordt u dan? Waar zit het, en kan je het aanraken? Welke vorm heeft het, hoe voelt het? Gisteren lijkt nog een makkelijk concept, maar zowel de vorige seconde als 80 jaar geleden, is er niet meer. Het is volledig ongrijpbaar.

De enige plek waar het verleden bestaat, is hier, in dit moment. Soms is het verleden al geworden tot een geslepen patroon. Een schrikreactie, een handeling. Vaak is het verleden de stem van het zwijgen. Hier in ons, is waar het verleden altijd bestaat. Ons denken, ons voelen en ons doen, ze liggen in het verlengde van wat we ooit mee hebben gemaakt. Van wat onze voorouders hebben meegemaakt.

Niemand heeft gevraagd om het verleden en de effecten daarvan op ons leven. We hebben allemaal onze erfenis gekregen en hebben daar geen invloed op uit kunnen oefenen. Maar als we stilstaan bij het verleden in onszelf, kunnen we dan beseffen dat we bij dat verleden thuis kunnen komen? Met oprechtheid accepteren dat dit de persoon maakt die 'ik' is?

Als we liefdevol kijken, kunnen we zien dat we niet de persoon zouden zijn, zoals we die nu zijn, zonder al die gebeurtenissen die ons hebben gevormd. En die ons ook nu weer vormen. Zo'n liefdevolle manier van naar jezelf kijken kan eraan bijdragen dat we die pijnlijke, verdrietige en heftige trauma's kunnen verzorgen. Dat we simpelweg durven thuis te komen bij onszelf. Bij de gevolgen van het verleden in het heden.

En dit thuiskomen is voor mij een manier van herdenken. Een manier die je dagelijks kan toepassen en eraan bijdraagt om met nederigheid en dankbaarheid te leven. Althans te proberen, want vaak gaat het anders. En dat is ook oké. Als we telkens maar proberen bewust te zijn bij wat er hier is. Want uiteindelijk is dat ook een vorm van herdenken. Het is zien dat wat er wel is, verbonden is met alles wat er niet is. Iemand die er niet meer is. Of volledig: met alles wat er niet lijkt te zijn.

Als we de gevoelens en gedachten zien, dan zien we ook dat we daar niet vanuit hoeven te handelen. Dat we daarin kunnen ontspannen. We leren te luisteren naar het verleden in het heden.

Maar herdenken is ook een ritueel om actief stil te staan bij de verhalen die we delen. Zoals Milou dit net deed, zo ontzettend knap om op elfjarige leeftijd zo'n mooi verhaal te houden. En ook Juss en Yara zullen namens de families Van Ommen en Fanoy bijdragen aan het in stand houden van twee verhalen die ertoe doen. En daarna leggen zij samen met hun families de driegeratiekransen. Inmiddels een familieritueel dat alle generaties verbindt met de oorlog.

Een ritueel dat door het vorige bestuur is geïntroduceerd. Het bestuur dat mij gevraagd heeft voorzitter te worden: Ida, Ronald, Edu en Erik. Het was een ontzettend warm welkom en ik vind het een eer om dit samen met jullie te mogen organiseren. En in het bijzijn van jullie, zou ik Erik speciaal bedanken voor het vertrouwen en de samenwerking van afgelopen jaar. Jouw aandacht en bevoegenheid over onze gedeelde geschiedenis inspireren mij continue en daar ben ik je dankbaar voor.

Maar onder de hoede van het gehele bestuur is de herdenking nu een ritueel zoals we er vandaag bij terugkomen. Jullie inbreng is voor altijd verbonden met deze herdenking, met onze geschiedenis.

Een geschiedenis die in ons allen nog leeft. Maar ook ervaringen, emoties, gedachten in levenden lijve. De geschiedenis in tastbare zin. Jos Wessels en Ed van de Logt, ik zou jullie graag samen met Cyn en Jolanda willen uitnodigen om namens alle spoorwegveteranen een krans te leggen bij het monument.

Actief het verleden verbinden met heden.

Dank jullie wel.